

A fogyatékossgal élő gyermekek elleni erőszak: jogszabályok, politikák és programok az Európai Unióban

Összefoglaló

Az Európai Unió Alapjogi Chartájának 24. cikke valamennyi, az Európai Unióban (EU) élő gyermek számára biztosítja a védelemhez való általános jogot, amely magában foglalja a véleményük szabad kifejezéséhez való jogot, a szülőikkel való kapcsolattartás jogát, valamint az ahhoz való jogot, hogy a velük kapcsolatos tevékenységeket a mindenekfelett álló érdekük vezérelje. A 3. cikk az Unión belül mindenki számára biztosítja a testi és szellemi sérthetlenséghez való jogot, a 26. cikk pedig elismeri a fogyatékossgal élők jogát a beilleszkedésük, valamint a közösség életében való részvételük biztosítását célzó intézkedésekre.

A fogyatékossgal élő gyermekek jelentős akadályokba ütköznek alapvető jogaik gyakorlása tekintetében. Gyakran ki vannak zárva a társadalomból, és esetenként családjuktól távol, intézményekben vagy egyéb létesítményekben élnek. A fogyatékossgal

élő gyermekek nem férnek hozzá olyan alapvető szolgáltatásokhoz, mint az egészségügyi ellátás és az oktatás, emellett megbélyegzést és megkülönböztetést, valamint nemi, fizikai és pszichikai erőszakot kell elviselniük.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA) kutatást végzett a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszakra vonatkozóan, ezen erőszak kiterjedtségére, formáira, okaira és jellemzőire összpontosítva. Ez az összefoglaló bemutatja az FRA kutatásának legfontosabb megállapításait, amelyek teljes egészükben a „Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU” (A fogyatékossgal élő gyermekek elleni erőszak: jogszabályok, politikák és programok az Európai Unióban) című jelentésben olvashatók (Lásd: „További információk”).

Adatgyűjtés és hatókör

A kutatáshoz az FRA másodelemzést végzett mind a 28 uniós tagállamra kiterjedően, megvizsgálva a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak kezelésével kapcsolatos jogszabályi és szakpolitikai rendelkezéseket, valamint az erőszak e formájának megelőzésére és a vele szembeni védelemre irányuló nemzeti intézkedéseket.

Emellett félig strukturált kérdőíveken alapuló egyedi interjúkra is sor került a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény (CRPD) végrehajtására szolgáló nemzeti keretrendszeren belül kijelölt szervek képviselőivel. Ilyen interjúk 13 uniós tagállamban zajlottak: Ausztriában, Bulgáriában, a Cseh Köztársaságban, Dániában,

az Egyesült Királyságban, Hollandiában, Horvátországban, Lengyelországban, Litvániában, Olaszországban, Portugáliában, Svédországban, valamint Szlovéniában.

A válaszadók között voltak állami hatóságok, egészségügyi és oktatási szakemberek, a fogyatékossgal élő gyermekek számára szolgáltatásokat nyújtók; civil társadalmi szervezetek, köztük fogyatékossgal élő személyeket képviselő szervezetek; szülői szervezetek; áldozatsegítő szervezetek; a gyermekjogok területén tevékenykedő nem kormányzati szervezetek; valamint különféle emberi jogi szervek, köztük nemzeti emberi jogi szervezetek és ombudsmani intézmények.

A fogyatékossgal élő gyermekek elleni erőszak: alapjogi kérdés

A nemzetközi és európai jogszabályi és szakpolitikai keretek elismerik, hogy a politikai döntéshozóknak és a szakembereknek különös figyelmet kell fordítaniuk a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak problémájára. Az Egyesült Nemzetek Szervezetének (ENSZ) a gyermek jogairól szóló egyezménye (CRC) és a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménye (CRPD) alapvető fontosságú annak biztosításához, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek védve legyenek az erőszakkal szemben; az egyik egyezmény kifejezetten a gyermekekre, a másik pedig a fogyatékossgal élőkre vonatkozik. A gyermek jogairól szóló egyezményt az EU valamennyi tagállama, a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményt pedig 2015 szeptemberéig 25 uniós tagállam ratifikálta. 2010-ben az EU is csatlakozott a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményhez, ami azt jelenti, hogy az egyezmény immár az uniós jogrend szerves részét képezi, és követelményeivel valamennyi uniós jogszabálynak és gyakorlatnak összhangban kell állnia.

Az e két ENSZ-egyezmény alapján létrehozott testületek több általános kommentárban és a részes államok jelentéseihez fűzött záró észrevételekben is részletesen foglalkoztak a fogyatékossgal élő gyermekek elleni erőszak kérdéssel. A fogyatékossgal élő gyermekek védelmének szükségességét különféle módokon – például az erőszak bűncselekményre nyilvánítása, illetve az erőszak kezelését célzó nemzeti politikák meghatározása révén – a tagállamok is elismerték. A CRPD Bizottság Európai Unióhoz intézett közelmúltbeli záró észrevételeiben javasolja, hogy az EU tegye meg a szükséges intézkedéseket a fogyatékossgal szemponjtjának valamennyi, az erőszak, a bántalmazás és a kizsákmányolás leküzdésére irányuló jogszabályban, politikában és stratégiában történő általános érvényesítése érdekében.

A fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszakot nehéz bizonyítani, mivel ezek a gyermekek a hivatalos statisztikákban nagyrészt láthatatlanok. A fogyatékossgal élő gyermekek számára vonatkozóan kevés a megbízható becslés, mivel a fogyatékossgal fogalom meghatározásai elavultak és eltérőek; nincsenek megbízható adatgyűjtési módszerek a fogyatékossgalra vonatkozóan, különösen a gyermekeket illetően; emellett országonként különböző megközelítéseket alkalmaznak a fogyatékossgal előfordulási gyakoriságával kapcsolatos adatgyűjtés tekintetében. A fogyatékossgalról szóló 2011. évi világlejentes a „Global Burden of Disease” [Globális betegségteher] című 2004-es tanulmányt idézve világszerte 5,1%-ra becsüli a 0–14 év közötti gyermekek körében a mérsékelt és a súlyos fogyatékossgal átlagos előfordulási

arányát. Ez világszerte körülbelül 93 millió gyermeket jelent. Arra vonatkozóan, hogy az Unióban belül hány gyermek él fogyatékossgal, nincs egységes forrás.

Bár hasonlóan kevés adat áll rendelkezésre a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak kiterjedtségére vonatkozóan, a szóban forgó kutatás keretében a válaszadók arról számoltak be, hogy az ilyen gyermekek bántalmazása nagyon gyakori. Az UNICEF becslése szerint a fogyatékossgal élő gyermekek háromszor-négyszer nagyobb valószínűséggel szenvednek el fizikai és nemi erőszakot, valamint elhanyagolást, mint a nem fogyatékos társaik.

„Úgy tűnik, a fogyatékossgal élő gyermekek nagyon kiszolgáltatottak, sokkal inkább, mint bármely más gyermek.” (Egy gyermekjogokkal foglalkozó nem kormányzati szervezet képviselője, Hollandia)

„Egyértelműen megtörténik velük. Ez [...] nagyon súlyos. És azok az esetek, amelyekkel foglalkoznak, nyilvánvalóan csak töredékét jelentik a tényleges számoknak [...]. Sokkal nagyobb ez a probléma, mint gondolnánk.” (Klinikai pszichológus, Cseh Köztársaság)

A fogyatékossgal élő gyermekek különféle környezetekben válhatnak erőszak áldozatává, ideértve az iskolákat, otthonukat, illetve az intézményeket. A felnőttekhez képest minden gyermek kiszolgáltatott helyzetben van, tekintettel fejlődési szakaszára, korlátozott jogképességére, valamint szüleitől vagy más gondozóktól való függőségére. Ezt a helyzetet súlyosítja, ha a gyermek fogyatékossgal él. A fogyatékossgal élő gyermekek nagyobb arányban szembesülnek erőszakkal, valamint az erőszak fogyatékossgalhoz kötődő formáival, amelyek különböznek attól, amit nem fogyatékos gyermekek tapasztalnak meg. Idetartozik a fogyatékossgal kapcsolatos előítéletekből fakadó erőszak, a korlátozás, a napi tisztálkodás során elszenvedett szexuális zaklatás, a kezelés alatti erőszak, valamint a túlgyógyszerezés. A kutatások azt mutatják, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek különösen ki vannak téve a lelki, a szexuális és a fizikai bántalmazásnak, amely tönkretelheti életüket.

„A fogyatékossgal élő gyermekek a leginkább megfélemezett és marginalizálódott gyermekek közé tartoznak, és elmondható, hogy esetükben az erőszak kockázata lényegesen magasabb, különösen mivel a társadalom nem vesz róluk tudomást, és van egy hagyományos negatív hozzáállás.” (Állami hatóság képviselője, Bulgária)

A társadalmi elszigeteltség és megfélemezés, valamint a sajátos helyzet és a – gondozóközpontokon és intézményeken belüli, illetve otthoni – gondoskodásra való nagyobb ráutaltság számos okból növeli annak kockázatát, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek erőszakot szenvedjenek el. A fogyatékossgal miatt a gyermekek gyakran „könnyű prédának” tűnnek, mivel előfordulhat, hogy nem képesek megvédeni magukat, akadályokba ütköznek az erőszak jelentése

tekintetében, vagy nem veszik komolyan panaszait. További kockázati tényezőket jelenthet a nem, valamint az etnikai, migrációs vagy társadalmi-gazdasági háttér. Az erőszak kockázatát növelő említett tényezők sokszorosan érvényesülnek, ha a gyermekvédelmi szolgálatok – akár amiatt, hogy nem érhetőek el, akár amiatt, hogy nincsenek képzett szakemberek – nem reagálnak megfelelően a fogyatékossgal élő gyermekek egyedi szükségleteire.

„Beclséseink szerint [...] egy alacsony jövedelmű családból származó, sajátos nevelési igényűnek minősülő fekete fiút 168-szor nagyobb valószínűséggel zárnak ki az iskolából, mint egy gazdagabb környéken lakó, nem sajátos nevelési igényű lányt.” (Egy nemzeti emberi jogi szerv válaszdója, Egyesült Királyság)

A fogyatékossgal élő gyermekek gyakran ki vannak zárva a fogyatékossgal nem rendelkező gyermek áldozatok számára kínált gyermekvédelmi szolgáltatásokból vagy kezdeményezésekből. Emiatt a fogyatékossgal élő gyermekek nagyobb valószínűséggel találják magukat az általános gyermekvédelmi szolgáltatások és a fogyatékossgal élő személyek számára biztosított egyedi szolgáltatások közötti „senki földjén”. Emellett a fogyatékossgal élő gyermekek

számára gyakran több különböző szervezet vagy hatóság nyújt szolgáltatásokat, akik nem hangolják össze megfelelően az erőfeszítéseiket.

„Megtörténhet például, hogy három szerv jár el párhuzamosan, anélkül, hogy az információk megosztása érdekében kapcsolatot tartanának egymással, megtárgyalják az eseteket, vagy bizonyos lépéseket összehangolnának. Sokkal hatékonyabbak lennének, ha összekapcsolódnának egymással, ha megosztanák egymással az információkat.” (Egy nemzeti emberi jogi szerv válaszdója, Horvátország)

A gyermekvédelmi rendszerek, bejelentési mechanizmusok és áldozatsegítő szolgálatok sokszor nem veszik figyelembe a fogyatékossgal élő gyermekek szükségleteit, ami által további akadályokat gördítenek azok útjába, akik segítséget keresnek, megpróbálják jelenteni a bántalmazást, vagy jogorvoslatért folyamodnának. Az Európai Bizottság *„Coordination and cooperation in integrated child protection systems”* (Az integrált gyermekvédelmi rendszereken belüli koordináció és együttműködés) című vitaanyaga rámutatott annak szükségességére, hogy a nemzeti gyermekvédelmi rendszerek elérhetőek legyenek a kiszolgáltatott helyzetben lévő gyermekek, köztük a fogyatékossgal élő gyermekek számára.

Fontosabb megállapítások és tényeken alapuló ajánlások

Kutatása alapján az FRA úgy véli, hogy a politikai döntéshozóknak és az érdekelt feleknek arra kellene összpontosítaniuk erőfeszítéseiket, hogy fellépjenek a fogyatékossgal élő gyermekek elleni erőszakkal szemben, és EU-szerte hatékonyan védjék őket a bántalmazástól és a kirekesztéstől az alábbiakban megjelölt tevékenységi területeken.

Inkluzívabb gyermekvédelmi rendszerek létrehozása

A fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak megelőzésére és kezelésére irányuló intézkedések akkor a leghatékonyabbak, ha holisztikusak és horizontális jellegűek. Az FRA kutatása arra mutat rá, hogy az erőfeszítéseknek a családoktól, a közösségektől, a szakemberektől és az intézményektől kezdve a közvéleményig a gyermek életében szerepet játszó valamennyi szereplőre ki kell terjedniük, és mindannyiukat meg kell célozniuk.

A fogyatékossgal párosulva más tényezők – köztük a gyermek neme, társadalmi-gazdasági, etnikai vagy migrációs háttere – tovább növelik az erőszak kockázatát. Ezért fontos felismerni a kockázat többrétűségét, megelőző intézkedéseket hozni, és olyan

szolgáltatásokat és intézkedéseket kialakítani, amelyek sokrétű támogatást nyújtanak. Számos válaszdó kiemelte, hogy a korai beavatkozási rendszerek gyakran nem megfelelőek a fogyatékossgal élő gyermekek számára, mivel nem tudják gyorsan felismerni és kezelni a kockázati helyzeteket.

A gyermekvédelmi szolgálatok nélkülözhetetlen szerepet játszanak annak biztosításában, hogy megfelelően reagálni lehessen a fogyatékossgal élő gyermekek sokrétű szükségleteire. Egyes esetekben azonban nem foglalkoznak a fogyatékossgal élő gyermekek egyedi szükségleteivel, ezenkívül gyakran nem elérhetőek, ideértve a fizikai elérhetőség és a szükséges készségekkel vagy képzettséggel rendelkező személyzet hiányát egyaránt.

A fogyatékossgal élő gyermekekre vagy felnőttekre irányuló általános szolgáltatások és intézkedések hajlamosak figyelmen kívül hagyni a fogyatékossgal élő gyermekek egyedi támogatási szükségleteit és az előttük álló akadályokat, ami meggátolhatja őket a szolgáltatásokhoz való hozzáférésben.

A tagállamok különféle szakpolitikai megközelítéseket fogadtak el a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak kezelésére vonatkozóan. Vannak olyanok,

amelyek a fogyatékossgal élő gyermekek védelmét a gyermekvédelmi politikák részeként kezelik, mások a fogyatékossgal élő személyek jogaival kapcsolatos politikák keretében foglalkoznak ezzel a kérdéssel; de vannak olyanok is, amelyek külön szakpolitikákat alakítottak ki az összes gyermeket érő, iskolán és családon belüli erőszak kezelésére. Miközben ezek az általános politikák elismerik, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek esetében nagyobb a kockázat, konkrét intézkedéseket gyakran nem határoznak meg. A válaszadók többsége úgy ítélte meg, hogy a szakpolitikáknak holisztikus célt kell követniük, minden gyermekre, köztük a fogyatékossgal élő gyermekekre is kiterjedően, elkerülve ezáltal, hogy más-más eszközöket alkalmazzanak a gyermekek különböző csoportjai esetében (a mélyreható elemzést lásd a teljes jelentés 2.2., 3.1., 3.3. és 4.6. szakaszában).

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak integrált megközelítést követve kell kezelniük a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak problémáját. A fogyatékossgal élő gyermekekre vagy személyekre irányuló általános politikáknak fel kell ismerniük, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek esetében nagyobb az erőszak kockázata, és konkrét, külön intézkedéseket és hozzáférhető támogató szolgáltatásokat kell előírniük. Az ilyen integrált megközelítés segít biztosítani, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek védelme része legyen az általános nemzeti gyermekvédelmi rendszernek, és hogy az erőszak áldozatává váló gyermekek számára kínált valamennyi intézkedés és támogató szolgáltatás tekintettel legyen az életkorra, a nemre és a fogyatékossgára.

A gyermekvédelmi szolgálatoknak átfogó segítséget kell kínálniuk a fogyatékossgal élő gyermekek és családjuk számára. Emellett figyelembe kell venniük azokat az egyéb jellemzőket, amelyek fokozhatják a gyermek erőszaknak való kitettségét, ideértve a nemet, valamint az etnikai és a társadalmi-gazdasági hátteret. A prevenció programok közé tartozhatnak a korai beavatkozási programok, a figyelemfelhívó intézkedések, a felelős szülői magatartással kapcsolatos képzés és a családsegítés, valamint az átmeneti gondozási programok.

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az állami hatóságok nyomon kövessék a fogyatékossgal élő gyermekek helyzetét, különös tekintettel az erőszakra. Ehhez adott esetben a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezmény 33. cikkének (2) bekezdése szerinti független felülvizelési mechanizmusokat, valamint nemzeti emberi jogi intézményeket is be kell vonniuk.

A fogyatékossgal élő gyermekek védő jogszabályi és szakpolitikai keretrendszer javítása

A válaszadók számos kihívást jelöltek meg a gyermekekkel szembeni erőszak kezelése és a velük szemben elkövetett bűncselekmények ügyében történő hatékony eljárás tekintetében. Ezek közé tartozik, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek egy bíróságon nehezen tekintik megbízható tanúnak, hiányoznak megfelelő és hozzáférhető nansztételi mechanizmusok, valamint hogy a jelentett esetek aránya alacsony.

Az FRA kutatása azt mutatja, hogy a legtöbb uniós tagállam az erőszakos bűncselekményeknél súlyosbító tényezőnek tekinti a fogyatékossgát és az életkort. Uniós szinten számos irányelv védi a fogyatékossgal élő gyermekek az erőszakkal szemben. A gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló 2011/93/EU irányelv és a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló 2012/29/EU irányelv (az áldozatok jogairól szóló irányelv) a büntetőjogi rendelkezések bizonyos szintű harmonizálására törekszik, többek között a gyermek áldozatok segítése, a bűncselekmények bejelentése és az elkövetők eljárás alá vonása tekintetében.

A fogyatékossgon alapuló előítéllettel csak 13 uniós tagállam foglalkozik kifejezetten a büntető törvénykönyvében. Ezek közül csak néhány tesz különbséget a gyűlölet általi motíváltság és a bűncselekmény alapesete között azáltal, hogy az előítéllettel összefüggő bűncselekmények súlyosságának hangsúlyozása céljából jelentősebb büntetési tételeket alkalmaz; a legtöbb esetben az előítélet általi motíváltságot súlyosbító körülményként határozzák meg.

Az Európai Bizottság a gyermekjogi politikára és a fogyatékossgügyi politikára vonatkozóan egyaránt fogadott el szakpolitikai dokumentumokat: ezek az EU gyermekjogi ütemterve, illetve az „Európai fogyatékossgügyi stratégia 2010–2020”. Mindkettő utal a fogyatékossgal élő gyermekek jogaira. Ezenkívül a Bizottság felállított két, a tagállamok képviselőiből – az egyik esetben gyermekjogi szakértőkből, a másik esetben a fogyatékossgal élők jogaival foglalkozó szakértőkből – álló csoportot, lehetővé téve az együttműködést, valamint az információk, a tapasztalatok és a bevált gyakorlatok megosztását. A CRPD részes feleként az Uniót hatáskörein belül kötik az egyezményből fakadó kötelezettségek. Az EU első jelentéséhez fűzött záró észrevételekben a CRPD Bizottság külön javasolta, hogy valamennyi fogyatékossgügyi stratégia foglalkozzon a fogyatékossgal élő fiúk és lányok jogaival, és érvényesítse azokat általánosan.

Az Európai Parlament két különböző frakcióközi csoporttal rendelkezik – az egyik a gyermekekkel kapcsolatos kérdésekkel, a másik a fogyatékosügyei politikával foglalkozik. Ezek a struktúrák viták és fellépések révén növelhetnék a fogyatékossgal élő gyermekekre irányuló figyelmet, különös tekintettel az erőszakkal szembeni védelem kérdésére (lásd a teljes jelentés 1. és 2. fejezetét).

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy az áldozatokat segítő szolgáltatások, valamint a bírósági és bíróságon kívüli jogorvoslati mechanizmusok teljes körűen hozzáférhetőek legyenek az erőszak áldozatává váló, fogyatékossgal élő gyermekek és családtagjaik számára. Emellett aktív tájékoztatási politikák révén elő kell mozdítaniuk az esetek bejelentését és nyilvántartásba vételét. A jogorvoslati mechanizmusoknak az életkornak és a fogyatékossgal megfelelő elhelyezést és szakmai támogatást kell biztosítaniuk.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak bejelentett eseteinek kivizsgálásában és nyomon követésében – és azon belül az áldozatok jogairól szóló irányelv által előírt egyéni értékelésekben – speciálisan képzett személyzet vegyen részt.

A tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az életkort és a fogyatékossgal súlyosbító tényezőket tekintsék a nemi erőszak vonatkozásában, a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló irányelvben foglaltaknak megfelelően. Mérlegelniük kellene, hogy a fogyatékossgal az előítéleten alapuló motiváció más formáival azonos súllyal essen latba, és az előítéleten alapuló bűncselekményekre súlyosabb büntetési tételek vonatkozzanak, amint azt az FRA az Equal protection for all victims of hate crime – The case of people with disabilities (A gyűlöletbűncselekmények valamennyi áldozatának egyenlő védelme: A fogyatékossgal élők esete) című tematikus dokumentumában javasolta.

Az Európai Bizottságnak mérlegelnie kellene egy, a fogyatékossgal élő gyermekekre vonatkozó, jogokon alapuló átfogó stratégia felvételét az EU gyermekjogi ütemterve és más gyermekjogi politikák jövőbeni felülvizsgálataiba. Az „Európai fogyatékossgügyi stratégia 2010–2020” felülvizsgálata keretében egyértelmű intézkedéseket kell bevezetni a fogyatékossgal élő gyermekek jogainak védelmére, előmozdítására és érvényesítésére irányulóan, különös tekintettel az erőszak megelőzésére.

A koordináció biztosítása és egy fogyatékossgal élő gyermekekkel foglalkozó kapcsolattartási pont kijelölése

A válaszadók hangsúlyozták, hogy a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak megelőzéséhez elengedhetetlen egy olyan holisztikus keret, amely a gyermekvédelemben érintett valamennyi szervet felöleli. Egy ilyen keretbe be kellene vonni a fogyatékossgal élők szervezeteit, valamint a fogyatékossgal élő gyermekeket és családjukat képviselő szervezeteket. A válaszadók rámutattak arra, hogy az együttműködésnek a stratégiák és cselekvési tervek kidolgozásának szakaszában kell kezdődnie, majd tükröződnie kell a politikák tényleges végrehajtásában és a szolgáltatások nyújtásában.

A fogyatékossgal élő gyermekek számára kínált szolgáltatásokat gyakran számos különböző szereplő alakítja ki. Az átfedések és a hiányosságok elkerülése érdekében nélkülözhetetlen a rendszeres és összehangolt együttműködés. A válaszadók ugyanakkor megjegyzik, hogy az együttműködés hiánya gyakran akadályozza a hatékony szolgáltatásnyújtást; a formális koordinációs mechanizmusok vagy hiányoznak, vagy nincsenek átültetve a gyakorlatba; valamint hogy az együttműködés nagyrészt informális jellegű, és a kialakított csatornákon kívül történik. Még ha léteznek is formális koordinációs mechanizmusok, gyakran nem foglalkoznak a fogyatékossgal élő gyermekek elleni erőszak különleges kockázatával és az annak való fokozott kiszolgáltatottsággal. A szakemberek általában nem rendelkeznek szakértelemmel és ismeretekkel ahhoz, hogy megfelelően kezeljék a fogyatékossgal élő gyermekeket érintő potenciális veszélyhelyzeteket és bántalmazási eseteket.

Emellett a válaszadók megemlítették, hogy nincsenek a különböző szakmai csoportokon – például a rendőrségen, a szociális, az egészségügyi és az oktatási személyzetben – átvívelő egységes eljárások, és hangsúlyozták, hogy gyakran még azzal kapcsolatban sincs közös álláspont, hogy miként lehet felismerni és kezelni a fogyatékossgal élő gyermekek bántalmazását (lásd a teljes jelentés 2.2., 2.3., 4.4. és 4.5. szakaszát).

Az FRA véleménye

A fogyatékossgal élő gyermekek számára szolgáltatásokat és segítséget nyújtó valamennyi – akár állami, akár magánszektorbeli – szereplő közötti megfelelő koordináció biztosítása érdekében az uniós tagállamoknak mérlegelniük kell egy fogyatékossgal élő gyermekekkel foglalkozó nemzeti kapcsolattartási pont

kijelölését, amint azt az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága 9. számú átfogó kommentárja javasolta. Ez a kapcsolattartási pont szorosan együttműködne a CRPD végrehajtására létrehozott, az egyezmény 33. cikkében meghatározott nemzeti mechanizmusokkal, és koordinálná azokat.

E nemzeti kapcsolattartási pontok munkájának megkönnyítése érdekében a tagállamok helyi szinten létrehozhatnák a nemzeti politikák és intézkedések végrehajtásának felügyeletéért felelős koordinációs mechanizmusok hálózatát, javítva az erőszak eseteire való, együttműködésen alapuló és integrált reagálást, valamint a veszélyhelyzetek értékelése tekintetében biztosítva a megfelelő, szakmákon átívelő kapacitásokat. Ezek a koordinációs mechanizmusok egybegyűjthetnék az egészségügyi, a szociális és az oktatási ágazat szakembereit, az igazságügyi hatóságokat, a szociális munkásokat, az áldozatsegítő szervezetekben tevékenykedő szakembereket, valamint a fogyatékosügyi szervezetek, illetve a fogyatékossgal élő gyermekekkel és családjukkal foglalkozó szervezetek képviselőit. Ez segítené megelőzni a széttagolt reagálást, és elősegítené a fogyatékossgal élő gyermekek számára nyújtott szolgáltatások jobb összehangolását.

A tagállamoknak mérlegelniük kellene a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak megelőzéséért és az arra való reagálásért felelős különböző hatóságok körében alkalmazott operatív eljárások szabványosítását, például olyan célzott egyetértési megállapodások révén, amelyek egyértelműen meghatározzák a felelősségi köröket, az eljárásokat és az átirányítási mechanizmusokat. Az együttműködés előmozdításának további hatékony módja lenne kötelező képzések biztosítása, ahol különböző területeken dolgozó szakemberek találkozhatnának egymással.

A társadalmi attitűdök kezelése, a sokféleség előmozdítása és az elszigetelődés megakadályozása

A fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak számos különféle formát ölthet, és különböző környezetekben fordul elő. A válaszadók az előítéleten alapuló negatív társadalmi attitűdöktől és a fogyatékossgal kapcsolatos ismeretek vagy megértés hiányától kezdve a „mással” szembeni intoleranciában gyökerező szakmai vagy egyéni attitűdökig számos okát nevezték meg az erőszaknak.

A válaszadók szerint a társadalmi kirekesztés és elszigetelődés növeli a fogyatékossgal élő gyermekekkel szemben különféle környezetekben előforduló erőszak kockázatát. Megemlítették, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek intézményi elszigetelése korlátozza a lakosság többi részével való interakciókat, akadályozva a fogyatékossgal kapcsolatos széles körű tudatosságot és megértést.

A válaszadók azt is hangsúlyozták, hogy azok a fogyatékossgal élő gyermekek, akik esetében – társadalmi-gazdasági helyzetük, etnikai vagy migrációs hátterük vagy nemük miatt – más, kiszolgáltatottsághoz vezető tényezők is fennállnak, fokozottan ki vannak téve az erőszak kockázatának (lásd a teljes jelentés 3.2. szakaszát és 4. fejezetét).

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak és az Uniónak figyelemfelhívó és hozzáférhető tájékoztatásra irányuló kampányokat kellene szervezniük, hogy felhívják a figyelmet a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményre, előmozdítsák a sokféleséget, fellépjenek az előítéletekkel szemben, és kezeljék a fogyatékossgal élő gyermekek társadalmi megbélyegzését és elszigetelését. A kampányoknak a közvéleményt, a szülőket, a gyermekeket, valamint az ezekkel a gyermekekkel foglalkozó állami tisztviselőket és szakembereket kell megcélozniuk. A kampányokat különböző nemzeti szintű intézmények, például az illetékes minisztériumok, nemzeti emberi jogi szervek, nem kormányzati szervezetek és fogyatékosügyi szervezetek szervezhetnék.

A gyermekközpontú prevenció és a gyermekek részvételének támogatása

A kutatás azt mutatja, hogy az uniós tagállamok számos intézkedést vezettek be a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak kezelésére, különböző csoportokat, köztük magukat a gyermekeket megcélolva. A fogyatékossgal élő gyermekek szokásos tevékenységekbe való bevonása azonban nem mindig biztosított. A válaszadók megemlítették, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek – elszigeteltségük miatt – gyakran ki vannak rekesztve azokból a formális és informális tevékenységekből, amelyek során a gyermekek megtanulhatják, miként ismerjék fel a kockázatokat, és hogyan reagáljanak az erőszakra.

A válaszadók a legnagyobb kockázati tényezőnek azt tartják, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek

nincsenek tisztában azzal, hogy mi minősül bántalmazásnak. Adott esetben a fogyatékossgal élő gyermekek közül sokan nem ismerik fel, hogy valamely viselkedés elfogadhatatlan, különösen a szexuális erőszak esetében.

A fogyatékossgal élő gyermekek és személyek részvételének előmozdítása a CRC és a CRPD egyik alappillére. A válaszadók úgy vélik, hogy a fogyatékosügy szervezetei, a nem kormányzati szervezetek, a nemzeti emberi jogi szervek és más szereplők erőfeszítései ellenére a fogyatékossgal élő gyermekek továbbra is kizsorolnak azokból a lehetőségekből, hogy kifejtssék álláspontjukat. Ha a fogyatékossgal élő gyermekek nem kapnak szót, láthatatlanok maradnak a szakpolitikai tervezés során, és a nem hozzáférhető általános szolgáltatások nem elégítik ki igényeiket. A válaszadók rámutatnak annak fontosságára, hogy a fogyatékossgal élő gyermekeket bevonják azon tevékenységekbe, amelyek előmozdítják az élet minden területén való általános részvételüket, mivel ez kulcsfontosságú az erőszak megelőzéséhez, valamint ahhoz, hogy eszközöket kapjanak az erőszakos cselekedetek felismeréséhez és jelentéséhez (lásd a teljes jelentés 2.5. szakaszát, valamint 3. és 4. fejezetét).

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak a civil társadalmi szereplőkkel együttműködve megfelelő oktatási programokat kellene létrehozniuk, amelyek erősítik a fogyatékossgal élő gyermekek önbizalmát és magabiztosságát, segítve őket a kockázatos helyzetek és a nem megfelelő viselkedés felismerésében, valamint annak meghatározásában, hogy miként és hol kérhetnek tanácsot és jogorvoslatot. Ezek a programok a kapcsolatokra és a szexualitásra vonatkozó információkat foglalnának magukban, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek különbséget tudjanak tenni a megfelelő és a nem megfelelő szexuális viselkedés között.

A tagállamoknak gondoskodniuk kellene arról, hogy az erőszakkal, a zaklatással, illetve általános gyermekjogi kérdésekkel kapcsolatos oktatási programok a fogyatékossgal élő gyermekek számára, és figyelemmel legyenek a nemre és egyéb jellemzőkre, így az etnikai és/vagy migrációs háttérre.

A gyermek jogairól szóló egyezményből és a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezményből eredő kötelezettségeikkel összhangban a tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a fogyatékossgal élő gyermekek – közvetlenül, valamint képvisleti és családi

szervezeten keresztül – szót kapjanak a velük szembeni erőszak kezelésére irányuló jogszabályok, politikák, szolgáltatások és intézkedések kialakításánál, végrehajtásánál és nyomon követésénél. E célból az uniós tagállamoknak mérlegelniük kellene a meglévő konzultációs mechanizmusok megerősítését, például olyan tanácsadó testületek felállítása révén, amelyekben helyet kapnak a fogyatékossgal élő gyermekek és képviselőik.

Családközpontú szolgáltatások biztosítása

A fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak a családokon belül is előfordul. A válaszadók ennek fő előidézőjeként a fogyatékossgal élő gyermekek családtagjai és gondozói körében jelentkező kimerültséget, kiégést, gazdasági problémákat és a magáramaradottság érzését jelölték meg. A válaszadók rámutattak arra, hogy nincs elegendő támogatás a fogyatékossgal élő gyermekek családtagjaira és gondozóira nehezedő anyagi, fizikai és érzelmi teher könnyítésére, és hangsúlyozták a stressz csökkentését célzó programok – köztük az átmeneti gondozási programok – fontosságát. Sokan kiemelték, hogy a vidéki térségekben különösen hiányoznak a fogyatékossgal élő gyermekeket és családjukat támogató szolgáltatások.

A válaszadók véleménye szerint az erőszaknak való kitettség és az arra való reagálás összefügghet a gyermek személyes vagy családi helyzetével, ideértve a szegénység kockázatának való kitettségét, a migrációs vagy etnikai kisebbségi háttérrel, illetve azt, ha a gyermek egyszülős családban nő fel. A válaszadók gyakran említik az elhanyagolás lehetséges okaként a családok pénzügyi nehézségeit, rámutatva, hogy ezen a kulcsfontosságú területen szociális támogatásra van szükség. A válaszadók úgy ítélték meg, hogy a szegénységi küszöb alatt élő családok kevésbé ismerik a szolgáltatásokat és kevésbé férnek hozzá azokhoz, és ezáltal kevesebb lehetőségük van arra, hogy támogatást kapjanak.

A válaszadók azt is megemlítették, hogy időnként szégyenérzet és csalódottság kapcsolódik ahhoz, ha valamely családtag, különösen egy gyermek fogyatékos, és a fogyatékossgal tabunak tekinthetik. Emiatt a családtagok vonakodnak a kimerültség vagy a kiégés kezelése érdekében támogató szolgáltatásokat igénybe venni (lásd a teljes jelentés 3.2., 3.3., 4.3. és 4.6. szakaszát).

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak biztosítaniuk kell a gyermekvédelmi szolgálatok számára az ahhoz szükséges képzést és erőforrásokat, hogy megelőzzék a gyermek elhagyását, és segíteni tudják a családokat annak szavatolásában, hogy a fogyatékossgal élő gyermek a családban maradjon, védve ugyanakkor a gyermek mindenek felett álló érdekét. Ennek céljából a gyermekvédelmi szolgálatoknak céltzott tájékoztatást, iránymutatást, tanácsadást, sorstárstámogatást és képzést kell nyújtaniuk a családok számára, valamint közvetlen és közvetett pénzügyi támogatást kell biztosítaniuk, tükrözve a fogyatékossgal élő gyermekek és családjuk szükségleteit. A szülők és más gondozók számára megfizethető árú átmeneti gondozási programokat kell kínálni a kiégés, illetve a kimerültség miatti elhanyagolás megelőzése érdekében.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a gyermekvédelmi szolgálatok elismerjék és kezeljék a fogyatékossgal élő gyermekek esetében felmerülő többrétű kockázatokat, például azáltal, hogy korán azonosítják a kockázatot és átfogó, családközpontú támogató szolgáltatásokat nyújtanak. Különös figyelmet kell fordítani – többek között a gyermekeket, valamint a fogyatékossgal élő gyermekeket és felnőtteket képviselő szervezetek tájékoztatási tevékenysége révén – a migráns és az egyszülős családokra, a szegénység kockázatának kitétt vagy egyéb kiszolgáltatott helyzetben lévő családokra, valamint a vidéki térségekben élő családokra, mivel előfordulhat, hogy nincs tudomásuk a rendelkezésre álló támogatásról.

Az inkluzív oktatás és az élet valamennyi területén való egyenlő részvétel biztosítása

A válaszadók szerint a fogyatékossgal élő gyermekek társaik és tanáraik részéről egyaránt jobban ki vannak téve az iskolán belüli bántalmazásnak. Ez azt tükrözi, hogy nincsenek megfelelő mechanizmusok a rendes iskolákba való integrálás biztosítására, nem megfelelő a tanárok képzése, és nem léteznek szilárd prevenciók mechanizmusok. A válaszadók arról számoltak be, hogy széles körben előfordul a fogyatékossgal élő gyermekek zaklatása, valamint az erőszak több más, finomabb formája, például a kirekesztés és a kiközösítés. A kutatás azt mutatja, hogy a tagállamokban különféle eszközöket alkalmaznak az iskolai zaklatás kezelésére, és ezek jobban figyelembe vehetnek a fogyatékossgal élő gyermekeket.

A CRPD 24. cikke tükrözi a részes államok az iránti határozott elkötelezettségét, hogy befogadó oktatási rendszert biztosítsanak a fogyatékossgal élő gyermekek számára, és kötelezi az államokat, hogy adják meg a szükséges támogatást az oktatásban való teljes körű és egyenlő részvételük elősegítéséhez. Számos válaszadó ugyanakkor rámutatott az inkluzív oktatás megvalósításával kapcsolatos nehézségekre, kifejtve, hogy ahhoz, hogy a rendes iskolákban valamennyi gyermek, köztük a fogyatékossgal élő gyermekek számára is biztosított legyen a biztonságos környezet, megfelelő támogatásra van szükség, amely a pusztán integráción túlmenően lehetővé teszi a tényleges részvételt (lásd a teljes jelentés 3.3., 4.2. és 4.4. szakaszát).

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak gondoskodniuk kell arról, hogy az iskolák biztonságos és támogató környezetet biztosítsanak, „zéró toleranciát” alkalmazva az erőszak bármely formájával szemben, valamint hogy hatékony mechanizmusokkal rendelkezzenek ahhoz, hogy reagálni tudjanak az ellenségesség legelső jeleire. A zaklatás elleni politikáknak és eljárásoknak kifejezetten ki kell terjedniük a fogyatékossgal élő gyermekekre.

A tagállamoknak biztosítaniuk kell, hogy a tanárok, a támogató személyzet és a többi oktatási szakember rendelkezzen az ahhoz szükséges készségekkel és eszközökkel, hogy felismerjék a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni iskolai erőszak eseteit, és reagálni tudjanak rájuk. Az oktatási hatóságok mérlegelhetnék a gyermekek jogainak a tanárképzési tantervekbe történő felvételét, különös tekintettel a fogyatékossgal élő gyermekekre. Emellett kezelniük kellene az erőszak felismerésével és a korai beavatkozással kapcsolatos megfelelő képzés hiányának vagy hiányosságainak problémáját is.

A nemzeti emberi jogi mechanizmusokat, köztük az egyenlőséggel foglalkozó szerveket, a nemzeti emberi jogi intézményeket és a gyermekjogi ombudsmanokat meg kell bízni, erőforrásokkal kell ellátni és ösztönözni kell arra, hogy kövessék figyelemmel a fogyatékossgal élő gyermekek oktatáson belüli jogait, és hívják fel rájuk a figyelmet, valamint vizsgálják ki és kövessék nyomon a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszakkal, a rendes iskolákba való felvételük megtagadásával, valamint a zaklatásukkal kapcsolatos eseteket.

A gyermekeket, valamint a fogyatékossgal élő gyermekeket és felnőtteket képviselő szervezeteket ösztönözni kell a fogyatékossgal élő gyermekek és családjuk támogatására,

*biztosítandó az oktatásba való integrálásukat, emellett ezeknek a szervezeteknek oktatási kampányokat kellene kidolgozniuk és lefolytatniuk, amelyeket önérvényesítők és szerepmo-
dellek vezetnének az iskolákban. E fellépések hatékonyságát növelné az iskolai szervek megkeresése és információkkal és ismeretekkel való ellátása a különböző típusú és mértékű fogyatékossgal élő gyermekek egyedi támogatási szükségleteire vonatkozóan.*

Az intézményesítettség csökkentését célzó törekvések előmozdítása és az intézmények ellenőrzésének erősítése

A különféle intézményi keretek között élő gyermekek pontos számára vonatkozóan nincsenek megbízható adatok, a becslések szerint azonban Unió-szerte mintegy 150 000 gyermek él bentlakásos otthonokban. A tagállamok az elmúlt években előrelépést tettek az intézményi alapú ellátórendszerekről a családon alapuló gondozásra való fokozatos áttérés tekintetében. A fogyatékossgal élő gyermekek intézményekben való elhelyezése azonban – amint arra az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága és a CRPD Bizottság többször is rámutatott – továbbra is aggályokra ad okot. Az intézményben való elhelyezés növeli annak kockázatát, hogy a gyermekek elhanyagolás, valamint pszichikai, fizikai vagy nemi erőszak áldozataivá válnak; egyes válaszadók magát az intézményben való elhelyezést is az erőszak egy formájának tartják. Emellett a bentlakásos ellátásban dolgozó személyzet tagállamokon belüli átvilágítása nem mindig terjed ki a szakemberek valamennyi csoportjára, gyakoriságát pedig nem írja elő jogszabály. A válaszadók megítélése szerint az erőszak és az elhanyagolás az intézményekben könnyen rejtve maradhat. Bírálták a felügyeleti mechanizmusokat, amiért azok nem elég szigorúak, megjegyezve, hogy az intézmények ellenőrzése gyakran nem szisztematikus, és inkább reagáló, mint preventív jellegű – például csak akkor kerül rá sor, miután a média az intézményeken belüli bántalmazásról vagy halálesetekről számolt be. Egyes válaszadók azt is állították, hogy bizonyos felügyeleti szervek nem rendelkeznek kompetenciával, vagy nem függetlenek.

A válaszadók által említett további kihívások közé tartoznak a személyzet kiegészéshez vezető problematikus munkakörülményei, valamint a nem megfelelő, szóróványosan biztosított és gyakran nem kötelező képzés.

Az európai strukturális és beruházási alapokra vonatkozó, a 2014 és 2020 közötti időszakra szóló jogalkotási

csomag fontos változásokat hozott, amelyek prioritássá teszik az intézményesítettség csökkentését és a fogyatékossgal élő személyek jogairól szóló egyezménynek való megfelelést. A társadalmi befogadás előmozdításához, valamint a szegénység és a megkülönböztetés leküzdéséhez kapcsolódó kritériumok – az úgynevezett előzetes feltételrendszer, amelynek a tagállamoknak meg kell felelniük ahhoz, hogy részülhessenek az európai strukturális és beruházási alapokból – különösen fontosak, és magukban foglalják az „intézményi alapú ellátásról a közösségi alapú ellátásra való átállás” érdekében meghozandó intézkedéseket (lásd a teljes jelentés 3.2. és 3.3. szakaszát).

Az FRA véleménye

*A tagállamoknak mérlegelniük kellene annak megtiltását, hogy a gyermekeket – különösen a három éven aluliakat – intézményekben helyez-
zék el, függetlenül fogyatékossguk típusától vagy súlyosságától, amint azt a gyermekek alternatív gondozásáról szóló ENSZ-iránymutatók is szorgalmazzák. A tagállamoknak emellett forrásokat kell elkülöníteniük a fogyatékossgal élő gyermekek intézményesítettségének haladéktalan csökkentésére és a közösségbe való teljes körű integrálásukra. Ennek vonatkozásában a tagállamoknak fel kell használniuk az európai strukturális és beruházási alapokat arra, hogy támogassák a fogyatékossgal élő gyermekeket és családjukat az intézményi alapú ellátásról a családon alapuló gondozásra való áttérésben.*

A tagállamoknak meg kell erősíteniük az intézmények és egyéb zárt, bentlakásos otthonok felügyeletét és ellenőrzését, hogy kezelni lehessen az elhanyagolást, a rossz bánásmódot és az erőszak más formáit. Különösen fontos ez akkor, amikor már folyamatban van az intézményesítettség csökkentése (amit részben az európai strukturális és beruházási alapok finanszíroznak). A felügyeletnek függetlennek kell lennie, megfelelő erőforrásokkal kell rendelkeznie, és rendszeres, előre be nem jelentett ellenőrzéseket kell magában foglalnia.

Célzott eszközök kidolgozása, megfelelő források elkülönítése és az emberi erőforrások kapacitásának fejlesztése

A kutatás azt mutatja, hogy a meglévő nemzeti jogszabályi és szakpolitikai keretrendszerek csak akkor képesek kezelni a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszakot, ha végrehajtásukhoz biztosítottak a megfelelő erőforrások. A válaszadók szerint

a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak hatékony kezelését akadályozó tényezők közé tartozik a személyzet túlterheltsége és képzetlensége, a személyzet kiégése, az erőforrások hiánya, valamint a munkakörülmények problematikus volta.

A válaszadók véleménye szerint a fogyatékossgal élő gyermekekkel napi kapcsolatban álló „speciális” szakemberek mellett az általános szolgáltatásokat nyújtó szakembereket – így az orvosokat, az ápolókat és a tanárokat – is képzésben kellene részesíteni a fogyatékossgal élő gyermekek jogaival, az érthető kommunikáció módszereivel, valamint a gyermekekkel szembeni erőszak felismerésére, jelentésére és az arra való reagálásra irányuló eszközökkel és eljárásokkal kapcsolatban.

A válaszadók a jogszabályok és a szakpolitikák végrehajtása tekintetében az egyik legjelentősebb kihívásnak a gyakorlati iránymutatás és eszközök hiányát tartják. Ezeknek a különböző szakembereket kellene megcélozniuk, és világosan fel kellene vázolniuk, miként lehet megelőzni az erőszakot, illetve hogyan kell rá reagálni.

Az EU bevett uniós támogatási rendszerekkel rendelkezik a kutatással, képzéssel, iránymutatások kidolgozásával és a bevált gyakorlatok cseréjével kapcsolatos – többek között a gyermekekkel szembeni erőszak leküzdésével összefüggő – tevékenységek támogatására; ilyen a 2014–2020 közötti Jogok, egyenlőség és polgárság program, amely a Daphné programot váltotta fel 2013-ban. A válaszadók elismerik, hogy ezek a támogatási rendszerek kedvező hatással járhatnak nemzeti szinten (lásd a teljes jelentés 2.3., 4.4. és 4.6. szakaszát).

Az FRA véleménye

Az uniós tagállamoknak elő kellene mozdítaniuk a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak megelőzésére irányuló meglévő jogszabályok és szakpolitikák hatékony végrehajtását azáltal, hogy gyakorlati iránymutatásokat, protokollokat és képzéseket dolgoznak ki, lehetővé téve a szakemberek számára, hogy felismerjék a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszakot, megfelelő segítséget nyújtsanak az áldozatoknak és családtagjaiknak, és biztosítsák az elkövetők igazságszolgáltatás elé állítását. Ezeket az eszközöket a fogyatékossgal élő gyermekeket és felnőtteket és családjukat képviselő szervezetekkel közösen kellene kidolgozni, és biztosítani kell a végrehajtásukhoz szükséges emberi és pénzügyi erőforrásokat.

A tagállamoknak felül kellene vizsgálniuk a fogyatékossgal élő gyermekekkel dolgozó szakemberek esetében előírt képzettségeket és

munkafeltételeket, biztosítva, hogy ezek a szakemberek rendelkezzenek a szükséges készségekkel és idővel ahhoz, hogy megelőzzék a gyermekekkel szembeni erőszakot, illetve reagáljanak arra.

A tagállamoknak kötelező képzést kell biztosítaniuk azon szakemberek számára, akik munkájuk során fogyatékossgal élő gyermekekkel kerülhetnek kapcsolatba. E képzésnek az igények szisztematikus felmérésén kell alapulnia, és ki kell terjednie a jogszabályi és szakpolitikai keretrendszerre, a stresszkezelésre, valamint az erőszak felismerésére és jelentésére. A képzésnek emellett ki kell térnie arra, hogy miként lehet érthetően kommunikálni a gyermekekkel, köztük a hallássérültekkel, a kognitív, illetve beszédzavarokkal küzdőkkel, valamint a szellemi és pszichoszociális fogyatékossgal élőkkel. Különböző szakembereket kell megcélozni, köztük a tanárokat és más oktatási szakembereket; az orvosokat, ápolókat és egyéb egészségügyi szakembereket; valamint a gyermekek számára általános és szakszolgáltatásokat nyújtó személyeket és a gondozókat.

Iránymutatásokat és eszköztárakat kell kidolgozni a fogyatékossgal élő gyermekekkel dolgozó szakemberek és az általános szolgáltató személyzet – így az egészségügyi és az oktatási szakemberek – számára, hogy világos útmutatást kapjanak a felelősségi körökre, a megelőzésre, az átirányításra és az erőszak gyanúja esetén megteendő lépésekre vonatkozóan.

A társadalmi befogadás terén a tagállamoknak a tartós és kézzelfogható eredmények elérése érdekében fel kell használniuk a – például az európai strukturális és beruházási alapok, valamint a Jogok, egyenlőség és polgárság program keretében – rendelkezésre álló uniós finanszírozást a gyermekek és családtagjaik számára kínált, közösségi alapú szolgáltatások kialakítására és a közvélemény figyelmének felkeltésére.

Az Európai Bizottságnak biztosítania kell, hogy az ENSZ CRPD Bizottsága által az európai strukturális és beruházási alapok felhasználására vonatkozóan tett záró észrevételek átültetésre kerüljenek. Ezek a záró észrevételek azt javasolják, hogy az Európai Unió erősítse meg az európai strukturális és beruházási alapok felhasználásának ellenőrzését, biztosítandó, hogy azokat szigorúan a fogyatékossgal élő személyekre irányuló, helyi közösségeken belüli támogató szolgáltatások kialakítására vegyék igénybe, ne pedig az intézmények újbóli fejlesztésére vagy bővítésére; valamint hogy az Európai Unió függessze fel, vonja vissza, illetve követelje vissza a kifizetéseket, amennyiben az alapvető jogok tiszteletben tartásának kötelezettsége nem teljesül.

Adatgyűjtés

A kutatás azt mutatja, hogy a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak, valamint a CRC és a CRPD alapján fennálló jogi kötelezettségek tekintetében fokozott tudatosság tapasztalható, ugyanakkor továbbra sincsenek megbízható adatok az Unión belüli helyzetre vonatkozóan. A válaszadók szerint a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak mértékével, formáival és jellemzőivel kapcsolatos információk hiánya gátolja a célzott politikák és programok kidolgozását. Megfelelő adatok nélkül a szolgáltatásokat nyújtók nem szereznek tudomást a fogyatékossgal élő gyermekek szükségleteiről, ami azzal a veszéllyel jár, hogy az elérhetetlen és igényeikre nem reagáló szolgálatok figyelmen kívül hagyják őket.

A kutatás azt is mutatja, hogy egyes országok gyűjtenek adatokat a fogyatékossgal élő személyekkel szembeni erőszakra, de nem szűrik azokat kor szerint, míg mások gyűjtenek adatokat az általában véve a gyermekekkel szemben elkövetett erőszakra, de nem gyűjtenek információkat a gyermekek fogyatékos voltáról. Ez a probléma a hivatalos kormányzati források és a civil társadalom által gyűjtött információk esetében egyformán fennáll.

A válaszadók rámutattak arra, hogy ha rendelkezésre állnak adatok és kutatások a fogyatékossgal élő gyermekek helyzetére vonatkozóan, törekedni kell az eredmények valamennyi érintett szereplő körében történő, széles körű terjesztésére, hogy tényekkel alátámasztott reformokat és célzott intézkedéseket lehessen elindítani (lásd a teljes jelentés 2.4. és 4.2. szakaszát).

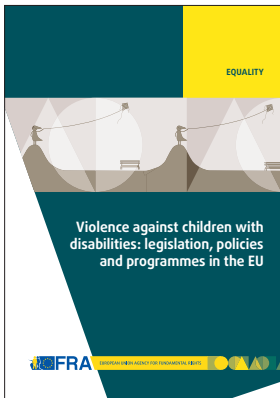
Az FRA véleménye

Az Uniónak és tagállamainak – a nemzetközi jog keretében fennálló kötelezettségeikkel összhangban – megfelelően lebontott statisztikai és kutatási adatokat kellene gyűjteniük, amelyek lehetővé teszik számukra a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak megelőzésére és kezelésére irányuló politikák kialakítását és végrehajtását. Azon tagállamoknak, amelyek már gyűjtenek adatokat a gyermekekkel szembeni erőszakra, gondoskodniuk kellene arról, hogy ezek az adatok megfelelően le legyenek bontva, és hozzáférhető formátumban álljanak rendelkezésre. Az adatoknak legalább a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak bejelentett eseteire, valamint a vizsgálatokra, a büntetőeljárásokra és a nyújtott védelmi szolgáltatásokra vonatkozóan tartalmazniuk kellene információkat. Az adatoknak információkkal kell szolgálniuk az erőszak típusát illetően, beleértve azt, hogy az megkülönböztetésen vagy előítéleten alapult-e, ki volt az elkövető; továbbá a fogyatékossgal típusára vonatkozóan, beleértve a többszörös és a súlyos fogyatékossgat; valamint az áldozat további jellemzőivel kapcsolatban, ideértve a nemet, a migrációs és a társadalmi-gazdasági hátteret, hogy fel lehessen térképezni a sémákat, és információkhoz lehessen jutni a fogyatékossgal élő gyermekek alcsoportjaira vonatkozóan.

A tagállamoknak ezenkívül megfelelően lebontott adatokat kellene gyűjteniük és közzétenniük a segélyvonalak, a gyermeksegélyvonalak, valamint az áldozatsegítő szolgálatok működéséről.

A tagállamok mérlegelhetnék egy olyan adatbázis létrehozását, amely felsorolja az állami szolgálatok és a civil társadalmi szervezetek – köztük a fogyatékossgal élők szervezetei és az áldozatsegítő szervezetek – révén elérhető támogatás különböző formáit. Ez az adatbázis a meglévő eszközök, például képzések és figyelemfelhívó anyagok elérési pontjaként is szolgálhatna.

A tagállamok mérlegelhetnék olyan alapjogi mutatóknak az FRA támogatásával történő kidolgozását, amelyek segíthetik a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak kezelésére irányuló politikák és intézkedések végrehajtásának nyomon követését és értékelését.

A fogyatékossgal élő gyermekek jelentős akadályokba ütköznek alapvető jogaik gyakorlása tekintetében. Gyakran ki vannak zárva a társadalomból, és esetenként családjuktól távol, intézményekben élnek. Emellett nem férnek hozzá olyan alapvető szolgáltatásokhoz, mint az egészségügyi ellátás és az oktatás, emellett megelégedést és megkülönböztetést, valamint nemi, fizikai és pszichikai erőszakot kell elviselniük. A nemzetközi, az európai és a nemzeti jog mind-mind elismeri az erőszak valamennyi formájával szembeni védelemhez való jogot. Mégis, bár léteznek védelmi intézkedések, a fogyatékossgal élő lányok és fiúk társaikhoz képest Unió-szerte nagyobb valószínűséggel szenvednek el erőszakot, szexuális erőszakot vagy zaklatást az iskolákban, otthonukban vagy az intézményekben; emellett gyakran kell a fogyatékossgal összefüggő erőszakkal is szembenézniük.

Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége másodelemzést végezve és kellő ismeretekkel rendelkező szereplőkkel folytatott interjúk segítségével megvizsgálta a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak fontos, de sokszor rejtve maradó problémáját. Ez a jelentés e kutatás eredményeit mutatja be. Leírást ad a vonatkozó nemzetközi és európai normákról, és áttekinti a fogyatékossgal élő gyermekekkel szembeni erőszak kezelésére irányuló nemzeti jogszabályokat és politikákat. A jelentés emellett megvizsgálja az ilyen típusú erőszak elterjedtségét, különféle okait, körülményeit és formáit, valamint intézkedéseket és kezdeményezéseket javasol a megelőzés érdekében.

További információk:

Az FRA teljes jelentése – *Violence against children with disabilities: legislation, policies and programmes in the EU* (A fogyatékossgal élő gyermekek elleni erőszak: jogszabályok, politikák és programok az Európai Unióban) – az alábbi oldalon érhető el: <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/violence-children-disabilities-eu>

Lásd még az FRA ehhez a területhez kapcsolódó egyéb kiadványait:

- FRA (2015), Tematikus dokumentum, *Equal protection for all victims of hate crime – The case of people with disabilities* (A gyűlöletbűncselekmények valamennyi áldozatának egyenlő védelme: A fogyatékossgal élők esete), Bécs, FRA, http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra-2015-focus-03-hate-crime-disability_en_o.pdf (elérhető angol nyelven)
- FRA (2015), *Gyermekbarát igazságszolgáltatás – a szakemberek álláspontja és tapasztalatai tíz uniós tagállamban a gyermekek polgári jogi és büntetőjogi eljárásokban való részvételével kapcsolatban*, Luxembourg, Kiadóhivatal, <http://fra.europa.eu/en/publication/2015/child-friendly-justice-perspectives-and-experiences-professionals-childrens> (elérhető az EU összes nyelvén)
- FRA (2015), *Mapping of child protection systems* (A gyermekvédelmi rendszerek áttekintése) (online), <http://fra.europa.eu/en/publications-and-resources/data-and-maps/comparative-data/child-protection> (elérhető angol, francia és német nyelven)

Az FRA fogyatékossgal élő személyekkel kapcsolatos tevékenységeinek áttekintése az alábbi oldalon érhető el: <http://fra.europa.eu/en/theme/people-disabilities> az FRA gyermekek jogaival kapcsolatos tevékenységeiről pedig itt található információk: <http://fra.europa.eu/en/theme/rights-child>

© Az Európai Unió Alapjogi Ügynöksége, 2015
Fényképek: © Shutterstock

Print: ISBN 978-92-9491-253-4, doi:10.2811/70442
PDF: ISBN 978-92-9491-252-7, doi:10.2811/340954

FRA – AZ EURÓPAI UNIÓ ALAPJOGI ÜGYNÖKSÉGE

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Bécs – Ausztria
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency